

Dr Zdzisław Bujanowski, dyrektor CEA

Centrum Edukacji Artystycznej: Informacja dotycząca funkcjonowania szkół baletowych

W Polsce funkcjonuje pięć Ogólnokształcących Szkół Baletowych: w Bytomiu, Gdańsku, Łodzi, Poznaniu i w Warszawie.

Szkoły baletowe są średnimi szkołami zawodowymi o dziewięcioletnim cyklu kształcenia, realizują równoległe kształcenie artystyczno-zawodowe i kształcenie ogólne.

Zadaniem szkół baletowych jest wykształcenie zawodowych tancerzy dla potrzeb różnego rodzaju scen, gdzie taniec jest integralną częścią widowiska, przede wszystkim dla potrzeb zespołów baletowych teatrów muzycznych – oper i operetek, teatrów tańca, zespołów pieśni i tańca.

Do pierwszych klas szkół baletowych przyjmowane są dzieci w wieku 10 lat, po ukończeniu III klasy szkoły podstawowej, na podstawie komisyjnie badanej przydatności do przyszłego zawodu. Badanie przydatności polega przede wszystkim na sprawdzeniu sprawności fizycznej kandydata, predyspozycji, słuchu, poczucia rytmu i muzykalności. Kandydaci do szkół baletowych muszą posiadać smukłą, proporcjonalną sylwetkę ciała oraz odznaczać się doskonałym stanem zdrowia, ponieważ program nauczania szkoły baletowej jest trudny i wyczerpujący fizycznie. Do każdej ze szkół baletowych przyjmowani są kandydaci z całej Polski, szkoły posiadają internaty lub miejsca w bursach szkolnictwa artystycznego.

Uczniowie szkół baletowych w zakresie kształcenia artystyczno-zawodowego zdobywają umiejętności w obszarze z tańca klasycznego, współczesnych technik tanecznych, tańca ludowego i charakterystycznego, historycznego, partnerowania, a ponadto wiedzę z umuzykalnienia, audycji muzycznych i teorii tańca.

Kształcenie ogólne obejmuje klasy IV – VI szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum. Po ukończeniu klasy IX i zdaniu egzaminu dyplomowego uczniowie otrzymują dyplom ukończenia szkoły i uzyskują tytuł zawodowego *TANCERZA*. Dyplom jest dokumentem potwierdzającym posiadanie wykształcenia średniego i uprawnia do podjęcia pracy w zawodowych zespołach baletowych.

W zakresie kształcenia ogólnego, w wyniku zdania egzaminu maturalnego, uczniowie otrzymują świadectwo dojrzałości. Absolwenci szkół baletowych mają zatem możliwość zdobywania dodatkowych kwalifikacji na wybranym przez siebie kierunku studiów.

Integralną formą pracy artystyczno-zawodowej szkół baletowych są praktyki sceniczne, które odbywają uczniowie – przeważnie w teatrach muzycznych, biorąc udział w spektaklach baletowych.

Do tradycji wszystkich szkół baletowych należy organizowanie koncertów szkolnych, spełniających ważną rolę kulturotwórczą w lokalnych środowiskach. Programy tych imprez obejmują różne propozycje tańca, co odpowiada szerokiemu zapotrzebowaniu społecznemu. Koncerty są ważnym elementem procesu edukacyjnego.

Z okazji obchodów Roku Chopinowskiego, miało miejsce niezwykle wydarzenie artystyczne – szkoły baletowe zrealizowały przedstawienie baletu klasycznego *CHOPINIANA* w choreografii Michała Fokina oraz zaprezentowały własne choreografie do muzyki Chopina, w konwencji różnych technik i stylów tanecznych. Spektakle obejrzeni widzowie największych teatrów muzycznych w miastach – siedzibach szkół baletowych: Bytomiu, Gdańsku, Łodzi, Poznaniu i Warszawie. W przedsięwzięciu tym uczestniczyli uczniowie wszystkich szkół baletowych, praca nad *Chopinianą* stała się więc znakomitą okazją do podnoszenia poziomu artystycznego młodych tancerzy, zapoznania ich ze stylem baletu romantycznego, kształcenia umiejętności pracy zespołowej oraz nawiązywania przyjacielskich więzi wśród uczniów różnych klas i szkół.

Występy uczniów zawsze spotykały się z dużym uznaniem publiczności.

Dobłą tradycją szkół baletowych są Ogólnopolskie Spotkania Konkursowe Najmłodszych Tancerzy, w których uczestniczą uczniowie klas III i IV, Ogólnopolskie Konkursy Tańca im. Wojciecha Wiesiołłowskiego z udziałem uczniów od klasy IV do IX oraz Międzynarodowe Konkursy Choreograficzne.

Spotkania Konkursowe odbywają się co dwa lata, naprzemiennie z konkursami tańca. Uczestnicy są oceniani przez jury, w którego skład wchodzi wybitni pedagodzy, tancerze i choreografowie polscy oraz zagraniczni, cieszący się autorytetem zawodowym. W zależności od uzyskanego miejsca jury przyznaje uczestnikom Spotkań i Konkursów nagrody w postaci medali i statuetek.

W roku szkolnym 2009/2010 w Spotkaniach Konkursowych wzięło udział 41 uczniów ze wszystkich szkół baletowych, a w Konkursie Tańca, który odbywał się w roku szkolnym 2010/2011 uczestniczyło 82 uczniów, również ze wszystkich szkół baletowych.

W bieżącym roku szkolnym (w czerwcu) w Ogólnokształcącej Szkole Baletowej i Teatrze Muzycznym w Łodzi odbędą się V Spotkania Konkursowe, a w roku 2013

(w kwietniu) w Ogólnokształcącej Szkole Baletowej i na scenie Państwowej Opery Bałtyckiej w Gdańsku – XVIII Konkurs Tańca.

Spotkania Konkursowe, jak i Konkursy Tańca mają zdecydowany wpływ na doskonalenie umiejętności tanecznych uczniów, przyczyniają się do ich rozwoju artystycznego, pozwalają wypromować najzdolniejszych uczniów, motywują i aktywizują uczniów i pedagogów, wpływają na wymianę doświadczeń pedagogicznych. Ich werdykty pozwalają wyłonić najlepszych uczniów; najlepsze szkoły.

Międzynarodowy Konkurs Choreograficzny jest organizowany cyklicznie (co dwa lata) i odbywa się w Ogólnokształcącej Szkole Baletowej i Operze Śląskiej w Bytomiu. W Konkursie biorą udział uczniowie klas V – IX polskich i zagranicznych szkół baletowych. W bieżący roku (w styczniu) odbyła się jego VII edycja, w której wzięło udział 10 uczestników – dwóch z Republiki Czeskiej, dwóch z Republiki Słowackiej, jeden z Węgier i pięciu z polskich szkół baletowych.

Konkurs ma na celu rozwijanie i promowanie młodych talentów choreograficznych, popularyzację różnych technik tanecznych, wzbudzanie zamiłowania do tańca, umacnianie poczucia własnej wartości, wzbudzanie zamiłowania do tańca. Uczestnicy są oceniani przez międzynarodowe jury.

Uczniowie szkół baletowych brali również udział w międzynarodowych konkursach tańca m.in. w Lozannie, Warnie, Paryżu, Helsinkach, Nagoi. W konkursach tych odnosili także znaczące sukcesy.

Obecnie we wszystkich szkołach baletowych (w roku szkolnym 2011/2012) kształcą się 707 uczniów – 594 dziewcząt i 113 chłopców. Wyróżniających się uczniów szkoły otaczają szczególną opieką, stwarzając im jak najlepsze warunki wszechstronnego rozwoju ich talentu. Liczna grupa uczniów otrzymuje stypendia artystyczne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, stypendia za wyniki w nauce Dyrektora Centrum Edukacji Artystycznej oraz stypendia przyznawane przez Fundację Balet w Szczecinie.

Liczba uczniów w poszczególnych szkołach przedstawia się następująco:

- Bytom 150 - 130 dziewcząt, 20 chłopców,
- Gdańsku 134 - 97 dziewcząt, 37 chłopców,
- Łódź 110 - 89 dziewcząt, 21 chłopców,
- Poznań 170 - 153 dziewczęta, 19 chłopców,
- Warszawa 141 - 125 dziewcząt, 16 chłopców.

Należy podkreślić, że liczba chłopców podejmujących naukę w szkołach baletowych zmniejsza się co roku.

Szkoły baletowe od roku szkolnego 1951/1952 do roku bieżącego ukończyło ogółem 3061 absolwentów, w tym 2212 dziewcząt i 849 chłopców

- w Poznaniu od 1952 r. 620 - 474 dziewcząt, 146 chłopców;
- w Bytomiu od 1953 r. 589 - 429 dziewcząt, 160 chłopców;
- w Warszawie od 1954 r. 891 - 654 dziewcząt, 237 chłopców;
- w Gdańsku od 1954 r. 668 - 440 dziewcząt, 228 chłopców;
- w Łodzi od 1984 r. 293 - 215 dziewcząt, 78 chłopców.

Z informacji uzyskanych od dyrektorów szkół baletowych wynika, że absolwenci mają obecnie większe trudności w podejmowaniu pracy. Jednakże z analizy danych dotyczących losów absolwentów z ostatnich trzech lat wynika, że przeciętnie po ukończeniu szkoły około 52 % podejmuje pracę zgodnie z kierunkiem wykształcenia – otrzymanym w szkole przygotowaniem zawodowym, dość duża grupa absolwentów pracuje i studiuje – prawie 18% , zaś przeszło 20% tylko studiuje. Brak danych o losach absolwentów ok.10 %.

Absolwenci w większości przypadków podejmują pracę w Polsce, przeważnie w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej w Warszawie, Teatrze Wielkim w Łodzi, Poznaniu, Operze „Nova” w Bydgoszczy, Operze Śląskiej w Bytomiu, Operze na Zamku w Szczecinie, Operze Wrocławskiej, Gliwickim Teatrze Tańca, Teatrze Muzycznym „Roma” w Warszawie, Polskim Teatrze Tańca, Śląskim Teatrze Tańca, zespole baletowym rewiowego Teatru „Sabat”, Zespołach Pieśni i Tańca „Śląsk” i „Mazowsze”.

Absolwenci szkół baletowych zasilają także zagraniczne zespoły baletowe, m.in. Royal Ballet w Londynie, Opery Narodowej w Helsinkach, Balet Teatru Królewskiego w Kopenhadze, Bójart BalletLausanne, Sankpetersburski Teatr Baletu Borisa Ejfmana oraz teatry muzyczne w Sankt Petersburgu, Londynie i Madrycie.

Absolwenci, którzy pracują i jednocześnie studiują najczęściej podejmują studia na Wydziale Pedagogiki Baletowej Uniwersytetu Muzycznego im. Fryderyka Chopina w Warszawie, specjalizacji choreografia i techniki tańca w Akademii Muzycznej w Łodzi, a ponadto studia m.in. na wydziale dziennikarstwa, języków obcych, socjologii.

Absolwenci, którzy po ukończeniu szkoły nie podjęli pracy zawodowej kontynuują kształcenie na uczelniach zagranicznych (przeważnie w kierunku pedagogiki tańca) – Rotterdam Dance Academy (Holandia), Anton Bruckner Privatuniversität w Linz (Austria), Institut Supérieur de la Danse w Lier – Belgia oraz na uczelniach w Polsce, tj. Uniwersytet Muzyczny im. Fryderyka Chopina (pedagogika baletowa) w Warszawie, Państwowa Wyższa

Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna w Łodzi oraz inne kierunki: kulturoznawstwo, filologia polska, pedagogika – edukacja przez sztukę, prawo, ekonomia, psychologia.

Wśród absolwentów szkół baletowych jest wielu szczególnie wyróżniających się pierwszych tancerzy, solistów, których talent i praca twórcza niejednokrotnie decydowała i decyduje o obliczu artystycznym polskiego baletu. Wielu z nich osiągnęło i osiąga znaczące sukcesy artystyczne i są znani na całym świecie m.in. Feliks Malinowski, Wojciech Wiesiołowski, Gerard Wilk, Andrzej Glegolski, Piotr Nardelli, Andrzej Ziemiński, Jerzy Makarowski, Krystyna Mazurówna, Izabela Sokołowska, bracia Dawid i Marcin Kupińscy, Marcin Krajewski, Wiesław Dudek, Helena Karpuchina, Dawid Trzemiński, Anna Mendakiewicz.

Absolwenci są także znakomitymi choreografami i pedagogami tańca. Bardzo liczna grupa pełniła i obecnie pełni funkcje kierownicze w teatrach muzycznych i zespołach baletowych, m.in. Krzysztof Pastor, Emil Wesołowski, Jacek Przybyłowicz, Liliana Kowalska, Maria Kijak, Bożena Klimczak, Anna Fronczek-Lewandowska, Jolanta Rybarska, Kazimierz Wrzosek, Dobrosława Gutek-Woźniak, Jacek Drozdowski, Ewa Wycichowska (dyrektor Polskiego Teatru Tańca), Izadora Weiss (dyrektor Bałtyckiego Teatru Tańca), Witold Zapała i Elżbieta Ziętkiewicz – dyrektorzy baletu Zespołu Pieśni i Tańca „Mazowsze”.

Absolwenci szkół baletowych są obecnie dyrektorami naczelnymi i artystycznymi szkół baletowych – Bronisław Prączyński, Mirosław Różalski, Bożenna Jurkiewicz, Aleksandra Stanisławska, Lucyna Popławska, Krystyna Frąckowiak.

Absolwenci szkół baletowych pełnią również funkcje kierownicze na Wydziale Pedagogiki Baletowej Uniwersytetu Muzycznego w Warszawie – Małgorzata Kucharska-Nowak, Aleksandra Dziurosz. Barbara Sier-Janik przez długi czas była pedagogiem tańca na Wydziale Teatru Tańca w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Krakowie.

W bieżącym roku szkolnym we wszystkich szkołach baletowych jest zatrudnionych 296 nauczycieli, w tym 173 przedmiotów artystyczno-zawodowych oraz 123 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących. Zdecydowana większość nauczycieli spełnia wymagania kwalifikacyjne, a większość nauczycieli uczących przedmiotów tanecznych posiada staż w pracy scenicznej.

Sprawność kształcenia w zakresie przedmiotów artystyczno-zawodowych można określić, porównując liczbę uczniów podejmujących naukę w szkole baletowej do liczby

absolwentów. Należy tu zwrócić uwagę na stosunkowo wysoką liczbę „odsiewu i odpadu” uczniów.

Przyczynami „odsiewu” są występujące u uczniów dysfunkcje rozwojowe narządów ruchu, kontuzje, względy zdrowotne, a przede wszystkim ograniczony rozwój predyspozycji związanych z realizacją przedmiotów zawodowych, szczególnie tańca klasycznego i współczesnych technik tanecznych.

Przyczyną „odpadu” jest przede wszystkim krytyczna ocena przez rodziców zawodu tancerza, zmiana decyzji o profilu kształcenia ich dziecka, zmiana miejsca zamieszkania.

Sprawność kształcenia w poszczególnych szkołach w roku szkolnym 2009/2010 wynosiła: Bytom 24,81%, Poznań 26,47%, Gdańsk 35,29%, Warszawa 37,80%, Łódź 39%.

Obecny rynek pracy – zawodowe zespoły baletowe, zespoły tańca współczesnego, zespoły pieśni i tańca, w których absolwenci szkół baletowych podejmują pracę, stawiają nowe potrzeby i wymagania. Stąd, w ramach wdrażanej reformy, w procesie kształcenia zawodowych tancerzy zaproponowano w pierwszej kolejności wprowadzenie zmian do obowiązującego ramowego planu nauczania i organizacji zajęć edukacyjnych oraz podstaw programowych, które mają być opracowane w oparciu o nowe wytyczne w aspekcie celów i efektów kształcenia, z uwzględnieniem zmian w strukturach treściowych. Nowe podstawy programowe mają stanowić klucz do modernizacji kształcenia artystyczno-zawodowego w szkołach baletowych.

Celem zmian, wprowadzanych do ramowego planu nauczania, jest przede wszystkim dostosowanie oferty edukacyjnej; profilu kształcenia zawodowego do aktualnych potrzeb rynku pracy tancerzy. Celem jest bardziej wszechstronne przygotowanie uczniów pod względem umiejętności wykonywania tradycyjnej akademickiej techniki tańca klasycznego i jej realizacji w dostosowaniu do współczesnych wymagań, jak również doskonalenie warsztatu różnorodnych technik tańca (przede wszystkim różnych stylów i technik tańca współczesnego, prezentowanych w różnych formach ruchowych). Dotyczy to także zindywidualizowania procesu nauczania, wspierania rozwoju artystycznego uczniów, indywidualności artystycznych, rozwijania kreatywności uczniów w taki sposób, aby w przyszłej pracy zawodowej mogli podnosić skuteczność realizowanych zadań artystycznych, wykazywać się umiejętnością adaptacji, otwartością na stawiane im wymagania i zachodzące zmiany.

Współczesny choreograf, reprezentujący profesjonalny, ambitny, twórczy poziom artystyczny często w tym samym spektaklu baletowym posługuje się techniką klasyczną,

neoklasyczną czy też dowolną techniką tańca współczesnego, tak więc współczesny tancerz powinien mieć wszechstronne przygotowanie zawodowe i wykazywać się umiejętnościami i predyspozycjami tanecznymi na wysokim poziomie.

Zasadniczą innowacją ramowego planu nauczania jest uwzględnienie w ramach obowiązkowych zajęć edukacyjnych nowej formuły *technik uzupełniających*. Zakłada się, że mają one obejmować dodatkowe, uzupełniające zajęcia z wybranych przedmiotów artystycznych, np. tańca klasycznego, tańca współczesnego, tańca ludowego i charakterystycznego, tańca historycznego, partnerowania i interpretacji muzyczno-ruchowej lub ćwiczenia na palcach dla dziewcząt, ćwiczenia siłowe dla chłopców, ćwiczenia korekcyjne, elementy akrobatyki mają też stworzyć szkołom możliwość, na dowolnym etapie kształcenia, wprowadzenie nowych zajęć np. tańca towarzyskiego, hip-hop, break-dance lub techniki improwizacji, podstaw kompozycji tańca, wykorzystania w choreografii środków multimedialnych itp. Zajęcia te będą prowadzone jako zajęcia indywidualne lub w zespole dla wybranej grupy uczniów. Możliwość wprowadzenia poszerzonych form i technik tańca powinna skutkować wzrostem zainteresowania podjęciem nauki w szkole baletowej wśród chłopców, których brak ma istotny wpływ na nauczanie tych przedmiotów, gdzie pojawiają się elementy partnerowania.

Wprowadzone zmiany mają także na celu zwiększenie autonomii dyrekcji szkół i rad pedagogicznych w podejmowaniu decyzji o dostosowaniu profilu kształcenia artystycznego do aktualnych potrzeb i możliwości uczniów oraz możliwości kadrowych szkoły. Należy jednak liczyć się z faktem, że nauczycieli czeka ogromne zadanie dostosowania własnej wiedzy i umiejętności, oraz warsztatu dydaktycznego do nowych potrzeb.

